

## سنجش روحیه کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی: گامی به سوی دانشگاه

## نسل سوم

مهتاب کرمی<sup>۱</sup>، معصومه عباسی شوازی<sup>۲</sup>، محمد حسن احرامپوش<sup>۳</sup>،آرزو دهقانی<sup>۴</sup>، امید یوسفیان زاده<sup>۴\*</sup>

<sup>۱</sup> دانشیار، گروه مدیریت و فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران  
<sup>۲</sup> استادیار، گروه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران  
<sup>۳</sup> استاد، مرکز تحقیقات فناوری و علوم محیطی، گروه بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران  
<sup>۴</sup> استادیار، مرکز تحقیقات ارزیابی فناوری سلامت و انفورماتیک پزشکی، گروه مدیریت و فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران

\* نویسنده مسؤول: امید یوسفیان زاده

o.yousefianzadeh@gmail.com

## چکیده

**زمینه و هدف:** امروزه توسعه کارآفرینی به عنوان موتور محرک پیشرفت اقتصادی، نیازمند داشتن روحیه بالای کارآفرینی است. در دانشگاه‌ها، دانشجویان به عنوان بنیان‌های اصلی کارآفرینی به شمار می‌روند؛ بنابراین پژوهش حاضر به سنجش روحیه کارآفرینی دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد پرداخته است.

**روش پژوهش:** مطالعه حاضر، مطالعه مقطعی است که در سال ۱۳۹۹ انجام شد. ۲۳۵ نفر از دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی براساس نمونه‌گیری سهمیه‌ای و با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه استاندارد شده سنجش روحیه کارآفرینی بود. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری توصیفی و استنباطی t مستقل، آنووا و رگرسیون از طریق نرم‌افزار SPSS 21 تحلیل گردید.

**یافته‌ها:** نمره کل روحیه کارآفرینی با میانگین ۶۲/۵۰ درصد در حد خوب ارزیابی شد. از بین همه‌ی ابعاد، بعد توفیق طلبی با میانگین ۷۵/۵۰ درصد، بالاترین امتیاز و بعد استقلال طلبی با میانگین ۵۰/۵۰ درصد کمترین امتیاز را کسب نمود. بین نمره کل روحیه کارآفرینی و وضعیت تأهل ( $p = ۰/۰۴۶$ )، جنسیت ( $p = ۰/۰۳۳$ )، شغل پدر ( $p = ۰/۰۲۰$ ) و شغل مادر ( $p = ۰/۰۰۱$ ) تفاوت معنی‌دار وجود داشت. همچنین آزمون رگرسیون نشان داد جنس، سن و مادر شاغل از عوامل مؤثر در روحیه کارآفرینی دانشجویان می‌باشند ( $p < ۰/۰۵$ ).

**نتیجه‌گیری:** برنامه‌ریزی با تمرکز بر روی دانشجویان مرد و دانشجویان با سن بالاتر می‌تواند روحیه کارآفرینی را در دانشگاه تقویت نماید. همچنین با توجه به افزایش تعداد دانشجویان دختر در دانشگاه‌ها، ارتقاء ویژگی‌های کارآفرینی و ایجاد انگیزه در آنان برای خوداشتغالی امری حیاتی است.

**واژه‌های کلیدی:** کارآفرینی، آموزش، روحیه، دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی

ارجاع: کرمی مهتاب، عباسی شوازی معصومه، احرامپوش محمد حسن، دهقانی آرزو، یوسفیان‌زاده امید. سنجش روحیه کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی: گامی به سوی دانشگاه نسل سوم. راهبردهای مدیریت در نظام سلامت ۱۴۰۱؛ ۷(۳): ۲۲۱-۲۳۳.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۱۸

تاریخ اصلاح نهایی: ۱۴۰۱/۰۸/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۲۳

## مقدمه

کارآفرینی عنصری کلیدی برای هر کشوری به منظور ظهور در بازار جهانی مبتنی بر دانش و دستیابی به رشد اقتصادی، خلاقیت و نوآوری است (۱) و همچنین ابزار قدرتمندی است که می‌تواند با مشکلاتی مانند بیکاری، کمبود نیروی انسانی پویا و خلاق، کاهش بهره‌وری، کاهش کیفیت محصولات و خدمات و رکود اقتصادی مقابله کند (۲). کارآفرینی یکی از مهم‌ترین چالش‌های اجتماعی به‌ویژه در کشورهای توسعه یافته است (۳). برای حرکت به سمت کارآفرینی، تشکیل تیم راهبری قوی، فرهنگ کارآفرینی و انتقال دانشگاه‌ها از حالت سنتی به صنعتی ضروری است (۴) که مستلزم همکاری نزدیک بین صنعت و دانشگاه‌ها است (۵). جوامع امروزی دیگر نمی‌توانند برای رسیدن به اهداف خود و غلبه بر رقبا به روش‌های قدیمی آموزش تکیه کنند. در این راستا، دانشگاه‌ها می‌توانند با توسعه طرح‌هایی برای تشویق دانشجویان به خوداشتغالی به محرک‌های مهم تبدیل شوند (۳). ضرورت تبدیل دانشگاه از «دانشگاه مستقل» به «دانشگاه کارآفرین» منجر به ایجاد مفهوم «دانشگاه نسل سوم» شد. هدف این دانشگاه‌ها تقویت کارآفرینان و پیوند آموزش با جامعه و صنعت است (۵، ۶). با افزایش تعداد دانشگاه‌ها و فارغ‌التحصیلانی که به دنبال یافتن مشاغل دولتی هستند، سیستم‌های آموزشی مجبور به ایجاد سیاست‌هایی برای تشویق دانشجویان به ایجاد شرکت‌ها شده‌اند (۷، ۸).

شخصی خوداشتغال که قدرت پیش‌بینی اقتصادی و تمایل به خطر کردن را دارد و به تعادل و ثبات اقتصاد کمک می‌کند را کارآفرین گویند. اراده یا کنترل درونی، خلاقیت، استقلال‌طلبی، توفیق‌طلبی و خطرپذیری ۵ ویژگی اصلی یک کارآفرین به شمار می‌رود. براساس اراده یا کنترل درونی، کارآفرینان عقیده دارند رویدادهای زندگی، نتیجه برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات خودشان است. در تمایل به خلاقیت، کارآفرین بر خلق ایده‌های جدیدی که ممکن است به محصولات یا خدمات جدید منجر شود، متمرکز است. منظور از استقلال‌طلبی این است که کارآفرین علاقه‌مند است تا کارها را مطابق تصمیم خود و به شیوه خودش انجام دهد و رئیس خود باشد. منظور از توفیق‌طلبی، تمایل به انجام کار براساس استانداردهای بالا برای کسب موفقیت در موقعیت‌های مختلف می‌باشد.

خطرپذیری به معنای پذیرش کارهایی است که شاید فرد در انجام آن با شکست مواجه شود (۸).

در مطالعات کارآفرینی محققان عوامل مؤثر بر رفتار کارآفرینانه را به ۳ دسته عوامل اجتماعی، محیطی و فردی تقسیم‌بندی کرده‌اند. در حوزه عوامل اجتماعی، عواملی چون سابقه شخصی، سابقه فAMILI، طبقه‌ی شغلی، تجربیات اخیر زندگی و محیط رشد مهم هستند. در حالی که عوامل محیطی به عوامل زمینه‌ای از قبیل ارزش پول، کاهش مالیات و مزایای غیرمستقیم، زمان‌بندی فرصت در فرایند مسیر شغلی و تأثیر شرایط بازار، تحول اجتماعی، حمایت اجتماعی و فرهنگ اقتصادی توجه دارد. از سوی دیگر، عوامل فردی که به‌طور گسترده به‌عنوان مدل ویژگی‌ها شناخته می‌شود، بر روی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان تمرکز می‌کند (۹-۱۱). یک نظرسنجی در دانشگاه آلاباما (۲۰۰۶) نشان می‌دهد دانشجویان علاقه‌مند به راه‌اندازی کسب‌وکار مستقل نمرات بالایی در تمام ویژگی‌های کارآفرینی به‌دست آورده‌اند (۱۲). همچنین، کارآفرینی بین دانشجویان دانشگاه گالن (۲۰۱۵) به عوامل زمینه‌ای همچون سابقه کارآفرینی خانوادگی، سن و جنسیت (۱۳) و در دانشجویان دانشگاه فلوریدا (۲۰۰۶) به ویژگی‌های محیطی از جمله محیط دانشگاه، اجتناب از عدم اطمینان بستگی دارد. این عوامل می‌توانند باعث تبدیل اهداف کارآفرینانه به اقدام کارآفرینانه شوند (۱۴). در مطالعه انجام شده در دانشگاه آزاد اسلامی داراب (۲۰۰۹)، ویژگی‌های کارآفرینی بین دانشجویان رشته‌های تحصیلی مختلف متفاوت گزارش شد (۱۵).

از آنجایی که مفهوم انتقال فناوری، اساس دانشگاه نسل سوم است دیگر نمی‌توان کارآفرینی را مانند گذشته وابسته به ویژگی‌های ذاتی یا ژنتیکی افراد دانست بلکه شواهد موجود نشان می‌دهند آموزش کارآفرینی با اهداف کارآفرینی دانشجویان همبستگی مثبت دارد؛ بنابراین طراحی یک برنامه درسی برای آموزش مهارت‌های کسب‌وکار و تقویت شایستگی‌های تصمیم‌گیری برای شروع یک کسب‌وکار حیاتی است. لذا با آموزش‌های مناسب و فراهم کردن شرایط اجتماعی مناسب، می‌توان انگیزه و شایستگی فارغ‌التحصیلان را در فعالیت‌های کارآفرینی افزایش داد (۲۰-۱۶، ۱۳). بررسی‌ها

راستا دانشکده‌های دندانپزشکی، داروسازی و طب سنتی با توجه به اینکه فاقد دانشجوی کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی بودند، در این پژوهش وارد نشده‌اند.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۲ بخش ویژگی‌های جمعیت شناختی (سن، جنسیت، مقطع، رشته و ترم تحصیلی، وضعیت تأهل، اشتغال و سکونت، تحصیلات و شغل والدین، گذراندن واحد درسی کارآفرینی و تمایل برای ایجاد کسب‌وکار شخصی در آینده) و روحیه‌ی کارآفرینی در ۵ بعد (توفیق طلبی، استقلال‌طلبی، خطرپذیری، خلاقیت و کنترل درونی) بود. این پرسشنامه در مجموع ۴۴ سوال در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (همیشه؛ غالباً؛ گاهی؛ ندرتاً؛ هرگز) داشت که نمره دهی شده و در نهایت با جمع نمرات در هر بخش، مجموع نمرات روحیه‌ی کارآفرینی محاسبه و مورد ارزیابی قرار گرفت. روایی صوری و پایایی (با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بالای ۰/۷۸) این پرسشنامه در مطالعه وطن‌خواه و همکاران (۱۳۹۴) و در بین دانشجویان دانشگاه شیراز، به تایید رسیده‌است (۲۴). لازم به ذکر است پرسشنامه‌ها از طریق ایمیل برای جامعه پژوهش ارسال و به همین طریق هم جمع‌آوری گردید.

پس از جمع‌آوری و کدگذاری، داده‌ها به نرم‌افزار SPSS 21 وارد شده و با استفاده از شاخص‌های توصیفی (جدول فراوانی، میانگین و انحراف معیار) تجزیه و تحلیل شدند. روحیه کارآفرینی و ابعاد آن نیز به صورت درصد از میانگین امتیازدهی شد، به طوری که "۰ تا ۲۵ (ضعیف)، ۲۶-۵۰ (متوسط)، ۵۱-۷۵ (خوب) و بالای ۷۵ (عالی)" مورد ارزیابی قرار گرفت. برای تحلیل رابطه بین روحیه کارآفرینی و متغیرهای جمعیت شناختی از آزمون‌های t مستقل و آنووا استفاده شد. سطح معنی‌داری آزمون‌ها، ۵ درصد در نظر گرفته شد. همچنین از مدل رگرسیون خطی برای تعیین عوامل مؤثر بر روحیه کارآفرینی استفاده گردید.

این پژوهش در کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد با کد IR.SSU.SPH.REC.1398.112 مورد تایید قرار گرفت و در هنگام جمع‌آوری داده‌ها، اصل رضایت آگاهانه دانشجویان در جهت تکمیل پرسشنامه و محرمانگی اطلاعات کاملاً رعایت گردید.

#### یافته‌ها

در مجموع ۲۳۵ دانشجو در مطالعه شرکت کردند که ۳۹/۱

نشان می‌دهد مطالعات کارآفرینی در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور به ندرت انجام شده‌است؛ اما براساس مطالعات خارج از کشور، برکسگی و گوردن (۲۰۰۶) در دانشگاه توماس بدین نتیجه رسیدند که دانشجویان با تمایل به راه‌اندازی کسب‌وکار مستقل در همه ویژگی‌های کارآفرینی نمره بالایی داشتند (۲۱). گرازیرو و متزلر (۲۰۰۶) در مطالعه خود در دانشجویان رشته‌های پزشکی دانشگاه میشیگان، ارتباط مثبتی را بین شخصیت، جنسیت و تمایل به خودفرمانی مشاهده کردند (۲۲). ویکس و وینبرگر (۲۰۰۴) در دانشکده پزشکی دارموث نیز در مطالعه خود روحیه کارآفرینی دانشجویان پزشکی کارآفرین را بررسی نمودند و نتایج حاکی از آن بود که بین خطرپذیری و نیاز به موفقیت دانشجویان کارآفرین و دانشجویان غیر کارآفرین تفاوت وجود دارد (۲۳).

شرط لازم برای ظهور تفکر کارآفرینی در حوزه‌ی سلامت، برخورداری دانشجویان از روحیه‌ی کارآفرینی است. با توجه به تمرکز وزارت بهداشت و درمان برای حرکت به سمت ایجاد و توسعه دانشگاه‌های نسل سوم که آموزش، پژوهش، کارآفرینی و تولید سرمایه‌ی اجتماعی در آن امری بدیهی و ضروری است. براین اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت کارآفرینی در ابعاد توفیق طلبی، استقلال‌طلبی، خطرپذیری، خلاقیت و کنترل درونی بین دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام گردید.

#### روش پژوهش

مطالعه مقطعی حاضر در سال ۱۳۹۹ انجام گردید. جامعه آماری، کلیه دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی در علوم پایه شامل مقاطع کارشناسی ارشد (۶۲۷ نفر) و دکتری (۱۴۷ نفر) دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد بودند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن ۲۰ درصد احتمال عدم مشارکت دانشجویان، ۲۳۵ نفر محاسبه شد که این نمونه‌گیری به روش سهمیه‌ای انجام گردید. براین اساس در مرحله اول کلیه دانشجویان به ۲ طبقه کارشناسی ارشد (۱۹۵ نفر) و دکتری تخصصی (۴۰ نفر) تقسیم شدند و در مرحله دوم، نمونه‌ها براساس جمعیت دانشجویان هر دانشکده (دانشکده بهداشت ۳۹/۱ درصد، دانشکده پرستاری ۱۵/۷ درصد، دانشکده پزشکی ۲۵/۱ درصد، دانشکده بین‌الملل ۱۸/۳ درصد و دانشکده پیراپزشکی ۱/۷ درصد) انتخاب شدند. در این

درصد (۹۲ نفر) از دانشکده بهداشت، ۲۵/۱ (۵۹ نفر) از دانشکده پزشکی و مابقی از سایر دانشکده‌ها بودند. ۶۵/۱ درصد (۱۵۳ نفر) بومی و مابقی غیربومی بودند. ۸۳ درصد (۱۹۵ نفر) تحصیلات کارشناسی ارشد و مابقی دکتری تخصصی بودند. ویژگی‌های جمعیت شناختی جامعه پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی ویژگی‌های جمعیت شناختی دانشجویان مورد مطالعه

| متغیرها      | گروه‌ها        | فراوانی | درصد |
|--------------|----------------|---------|------|
| جنسیت        | مرد            | ۱۶۳     | ۶۹/۴ |
|              | زن             | ۷۲      | ۳۰/۶ |
| گروه سنی     | ۲۰-۲۹          | ۱۵۸     | ۶۷/۲ |
|              | ۳۰-۳۹          | ۶۶      | ۲۸/۱ |
|              | ۴۰-۴۹          | ۱۱      | ۴/۷  |
| وضعیت تاهل   | مجرد           | ۱۶۷     | ۷۱/۱ |
|              | متاهل          | ۶۸      | ۲۸/۹ |
| مقطع         | کارشناسی ارشد  | ۱۹۵     | ۸۳   |
|              | دکتری تخصصی    | ۴۰      | ۱۷   |
| وضعیت اشتغال | شاغل           | ۴۲      | ۱۷/۹ |
|              | غیر شاغل       | ۱۹۳     | ۸۲/۱ |
| وضعیت اقامت  | بومی           | ۱۵۳     | ۶۵/۱ |
|              | غیربومی        | ۸۲      | ۳۴/۹ |
| تحصیلات پدر  | ابتدایی        | ۸۵      | ۳۶/۲ |
|              | دیپلم          | ۲۸      | ۱۱/۹ |
|              | فوق دیپلم      | ۷۴      | ۳۱/۵ |
| تحصیلات مادر | لیسانس به بالا | ۴۸      | ۲۰/۴ |
|              | ابتدایی        | ۱۲۳     | ۵۲/۳ |
|              | دیپلم          | ۲۵      | ۱۰/۶ |
| شغل پدر      | کارمند         | ۱۸      | ۷/۷  |
|              | شغل آزاد       | ۸۱      | ۳۴/۵ |
|              | بازنشسته       | ۹۸      | ۴۱/۷ |
| شغل مادر     | سایر           | ۳۸      | ۱۶/۲ |
|              | خانه‌دار       | ۱۹۴     | ۸۲/۶ |
|              | شاغل           | ۴۱      | ۱۷/۴ |

امتیاز (۵۰/۵۰ درصد) را کسب نمود. براساس جدول ۲ نمره کل روحیه کارآفرینی با میانگین و انحراف معیار  $2/50 \pm 0/29$  و با میانگین امتیازات ۶۲/۵۰ درصد، در حد خوب بود.

در میان ابعاد روحیه کارآفرینی، بعد توفیق طلبی با میانگین و انحراف معیار  $3/02 \pm 0/39$  بالاترین امتیاز (۷۵/۵۰ درصد) و استقلال طلبی با میانگین و انحراف معیار  $2/02 \pm 0/68$  کمترین

جدول ۲: آمار توصیفی ابعاد روحیه کارآفرینی در دانشجویان مورد مطالعه

| متغیرها                 | انحراف معیار $\pm$ میانگین | امتیازات (درصد از میانگین) |
|-------------------------|----------------------------|----------------------------|
| خلاقیت                  | $2/37 \pm 0/48$            | 59/25                      |
| استقلال طلبی            | $2/02 \pm 0/68$            | 50/50                      |
| توفیق طلبی              | $3/02 \pm 0/39$            | 75/50                      |
| خطرپذیری                | $2/45 \pm 0/4$             | 61/25                      |
| کنترل درونی             | $2/66 \pm 0/34$            | 66/50                      |
| نمره کل روحیه کارآفرینی | $2/50 \pm 0/29$            | 62/50                      |

نتایج حاصل از آزمون t به منظور مقایسه میانگین ابعاد روحیه کارآفرینی برحسب ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان نشان داد میانگین نمره کل روحیه کارآفرینی در دانشجویان بعد "استقلال طلبی" ( $p = 0/033$ )، بعد "کنترل درونی" ( $p = 0/003$ ) در مردان به طور معنی‌داری بیش از زنان بود. همچنین بعد "خطرپذیری" ( $p = 0/037$ ) در دانشجویان دکتری، بعد "توفیق طلبی" در دانشجویان بومی ( $p = 0/015$ ) و میانگین نمره کل روحیه کارآفرینی در دانشجویان متأهل ( $p = 0/046$ ) و بعد خطرپذیری در دانشجویانی که واحد کارآفرینی را گذرانده‌اند ( $p = 0/005$ )، به طور معنی‌داری بالاتر بود. همچنین تمامی ابعاد کارآفرینی به جز استقلال طلبی و نیز نمره کل روحیه کارآفرینی برحسب شغل مادر تفاوت معنی‌داری را نشان داد ( $p < 0/05$ ) (جدول ۳).

نتایج حاصل از آزمون آنووا نشان داد بعد کنترل درونی برحسب تحصیلات پدر، تفاوت معنی‌داری داشت ( $p = 0/011$ )، به طوری که براساس نتیجه آزمون تعقیبی TuKey-HSD، میانگین نمره کنترل درونی دانشجویانی که تحصیلات پدر آنها فوق‌دیپلم بود ( $2/75 \pm 0/38$ )، بالاتر از دانشجویانی بود که تحصیلات پدر آنها دیپلم بود ( $2/50 \pm 0/29$ ) ( $p = 0/007$ ).

بعد خطرپذیری، برحسب شغل پدر تفاوت معنی‌داری را نشان داد ( $p = 0/030$ )، به طوری که براساس نتیجه آزمون تعقیبی، میانگین نمره خطرپذیری دانشجویانی که شغل پدر آنها بازنشسته بود ( $2/53 \pm 0/39$ )، به طور معنی‌داری بالاتر از دانشجویانی گزارش شد که شغل پدر آنها کارمند بود ( $2/25 \pm 0/33$ ) ( $p = 0/034$ ). نمره کل روحیه کارآفرینی نیز برحسب شغل پدر ( $p = 0/020$ ) تفاوت معنی‌داری را نشان داد. بر همین اساس، نتیجه آزمون تعقیبی، میانگین نمره کل روحیه کارآفرینی دانشجویانی که شغل پدر آنها بازنشسته بود ( $0/30$ )  $\pm 2/56$ )، به طور معنی‌داری بالاتر از دانشجویانی گزارش شد که شغل پدر آنها کارمند بود ( $2/63 \pm 0/31$ ) ( $p = 0/033$ ). همچنین بعد استقلال طلبی، برحسب گروه‌های سنی تفاوت معنی‌داری را نشان داد ( $p = 0/002$ )، به طوری که براساس نتیجه آزمون تعقیبی، میانگین نمره بعد استقلال طلبی در گروه سنی ۴۰ تا ۴۹ سال ( $2/63 \pm 0/92$ ) ( $p = 0/003$ ) و ۳۰ تا ۳۹ سال ( $2/09 \pm 0/63$ ) ( $p = 0/033$ ) به طور معنی‌داری بیشتر از گروه سنی ۲۰ تا ۲۹ سال ( $1/94 \pm 0/65$ ) گزارش شد.

همان‌طور که جدول ۴ نشان می‌دهد از بین متغیرها، ۳ متغیر با روحیه کارآفرینی ارتباط معنی‌دار داشت ( $p < 0/05$ ).

جدول ۳: نتایج آزمون t در مقایسه میانگین ابعاد روحیه کارآفرینی برحسب ویژگی‌های جمعیت شناختی دانشجویان مورد مطالعه

| متغیر                                    | سطح                    | ابعاد       |              |             |             |             | نمره کل روحیه کارآفرینی |
|--|------------------------|-------------|--------------|-------------|-------------|-------------|-------------------------|
|  |                        | خلاقیت      | استقلال طلبی | توفیق طلبی  | خطرپذیری    | کنترل درونی |                         |
| جنسیت                                    | مرد                    | ۲/۳۹ ± ۰/۴۷ | ۲/۱۶ ± ۰/۵۷  | ۳/۰۵ ± ۰/۳۷ | ۲/۴۴ ± ۰/۴۰ | ۲/۷۶ ± ۰/۳۴ | ۲/۵۶ ± ۰/۲۸             |
|  | زن                     | ۲/۳۵ ± ۰/۴۸ | ۱/۹۵ ± ۰/۷۱  | ۳ ± ۰/۴۰    | ۲/۴۵ ± ۰/۴۱ | ۲/۶۱ ± ۰/۳۴ | ۲/۴۷ ± ۰/۲۹             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۵۳۳       | ۰/۰۱۷*       | ۰/۳۳۷       | ۰/۹۰۰       | ۰/۰۰۳*      | ۰/۰۳۳*                  |
| تحصیلات                                  | ارشد                   | ۳/۳۸ ± ۰/۴۸ | ۲/۰۲ ± ۰/۶۷  | ۳/۰۲ ± ۰/۳۹ | ۲/۴۸ ± ۰/۳۹ | ۲/۶۵ ± ۰/۳۴ | ۲/۵۱ ± ۰/۲۹             |
|  | دکتری                  | ۲/۳۰ ± ۰/۴۷ | ۲/۰۱ ± ۰/۷۴  | ۲/۹۸ ± ۰/۴۱ | ۲/۳۳ ± ۰/۴۴ | ۲/۷۲ ± ۰/۳۵ | ۲/۴۷ ± ۰/۲۹             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۳۷۲       | ۰/۹۴۱        | ۰/۴۸۵       | ۰/۰۳۷*      | ۰/۲۰۸       | ۰/۴۳۳                   |
| بومی بودن                                | بله                    | ۲/۳۳ ± ۰/۴۹ | ۱/۹۹ ± ۰/۶۴  | ۲/۹۷ ± ۰/۴۲ | ۲/۴۳ ± ۰/۴۲ | ۲/۶۵ ± ۰/۳۶ | ۲/۴۷ ± ۰/۲۹             |
|  | خیر                    | ۲/۴۳ ± ۰/۴۳ | ۲/۰۶ ± ۰/۷۴  | ۳/۱۰ ± ۰/۳۴ | ۲/۵۰ ± ۰/۳۷ | ۲/۶۸ ± ۰/۳۱ | ۲/۵۵ ± ۰/۲۹             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۱۵۲       | ۰/۴۹۵        | ۰/۰۱۵*      | ۰/۱۵۵       | ۰/۴۷۶       | ۰/۰۵۱                   |
| ترم تحصیلی                               | ۱ تا ۴                 | ۲/۳۹ ± ۰/۴۷ | ۱/۹۷ ± ۰/۶۶  | ۳/۰۲ ± ۰/۳۷ | ۲/۴۷ ± ۰/۴۱ | ۲/۶۷ ± ۰/۳۴ | ۲/۵۰ ± ۰/۲۸             |
|  | ۴ یا بیشتر             | ۲/۳۰ ± ۰/۴۸ | ۲/۱۶ ± ۰/۷۲  | ۳ ± ۰/۴۷    | ۲/۴۰ ± ۰/۳۹ | ۲/۶۱ ± ۰/۳۵ | ۲/۴۹ ± ۰/۳۳             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۲۳۰       | ۰/۰۸۴        | ۰/۸۰۵       | ۰/۲۹۰       | ۰/۲۷۸       | ۰/۸۳۱                   |
| شاغل بودن                                | بله                    | ۲/۴۷ ± ۰/۵۲ | ۲/۰۶ ± ۰/۵۲  | ۳ ± ۰/۳۲    | ۲/۵۲ ± ۰/۳۵ | ۲/۷۰ ± ۰/۲۳ | ۲/۵۵ ± ۰/۲۶             |
|  | خیر                    | ۲/۳۴ ± ۰/۴۶ | ۲ ± ۰/۷۱     | ۳/۰۲ ± ۰/۴۱ | ۲/۴۴ ± ۰/۴۱ | ۲/۶۵ ± ۰/۳۶ | ۲/۴۹ ± ۰/۳۰             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۱۰۵       | ۰/۶۱۵        | ۰/۸۴۹       | ۰/۲۶۵       | ۰/۲۸۴       | ۰/۲۳۱                   |
| وضعیت تاهل                               | مجرد                   | ۲/۳۳ ± ۰/۴۸ | ۱/۹۸ ± ۰/۶۲  | ۲/۹۹ ± ۰/۳۹ | ۲/۴۳ ± ۰/۴۱ | ۲/۶۶ ± ۰/۳۷ | ۲/۴۸ ± ۰/۲۹             |
|  | متاهل                  | ۲/۴۶ ± ۰/۴۵ | ۲/۱۰ ± ۰/۸۰  | ۳/۱۰ ± ۰/۴۱ | ۲/۵۱ ± ۰/۳۹ | ۲/۶۶ ± ۰/۲۷ | ۲/۵۶ ± ۰/۳۲             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۰۵۰       | ۰/۲۸۵        | ۰/۱۱۷       | ۰/۱۷۰       | ۰/۹۴۴       | ۰/۰۴۶*                  |
| گذراندن واحد کارآفرینی                   | بله                    | ۲/۳۱ ± ۰/۴۷ | ۱/۹۸ ± ۰/۶۹  | ۳/۰۱ ± ۰/۴۱ | ۲/۳۹ ± ۰/۳۸ | ۲/۶۷ ± ۰/۳۷ | ۲/۴۷ ± ۰/۳۰             |
|  | خیر                    | ۲/۴۴ ± ۰/۴۷ | ۲/۰۵ ± ۰/۶۶  | ۳/۰۲ ± ۰/۳۶ | ۲/۵۴ ± ۰/۴۱ | ۲/۶۴ ± ۰/۲۸ | ۲/۵۴ ± ۰/۲۷             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۰۵۴       | ۰/۴۴۴        | ۰/۸۸۳       | ۰/۰۰۵*      | ۰/۴۹۱       | ۰/۱۰۵                   |
| تمایل برای ایجاد کسب و کار شخصی در آینده | بله                    | ۲/۳۹ ± ۰/۴۴ | ۱/۹۹ ± ۰/۷۱  | ۳/۰۱ ± ۰/۳۸ | ۲/۴۶ ± ۰/۳۷ | ۲/۶۷ ± ۰/۳۶ | ۲/۵۰ ± ۰/۲۸             |
|  | خیر                    | ۲/۳۲ ± ۰/۵۴ | ۲/۰۶ ± ۰/۵۹  | ۳/۰۳ ± ۰/۴۳ | ۲/۴۵ ± ۰/۴۸ | ۲/۶۴ ± ۰/۳۰ | ۲/۴۹ ± ۰/۳۳             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۵۷۶       | ۰/۹۱۵        | ۰/۳۲۴       | ۰/۰۵۲       | ۰/۵۶۵       | ۰/۲۸۸                   |
| شغل مادر                                 | خانه‌دار               | ۲/۳۲ ± ۰/۴۷ | ۱/۹۹ ± ۰/۶۹  | ۳/۰۱ ± ۰/۴۲ | ۲/۳۹ ± ۰/۳۸ | ۲/۶۷ ± ۰/۳۸ | ۲/۴۸ ± ۰/۳۰             |
|  | شاغل/ادارای تجربه شغلی | ۲/۴۴ ± ۰/۴۷ | ۲/۰۶ ± ۰/۶۶  | ۳/۰۲ ± ۰/۳۶ | ۲/۵۴ ± ۰/۴۲ | ۲/۶۴ ± ۰/۲۹ | ۲/۵۴ ± ۰/۲۸             |
| مقدار p                                  |                        | ۰/۰۰۶*      | ۰/۵۵۱        | ۰/۰۰۸*      | ۰/۰۰۷*      | ۰/۰۱۸*      | ۰/۰۰۱*                  |

 \* معنی‌دار در سطح  $p < ۰/۰۵$

جدول ۴: تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر روحیه کارآفرینی دانشجویان مورد مطالعه

| مدل                    | ضریب متغیر | خطای استاندارد | مقدار p |
|------------------------|------------|----------------|---------|
| جنس                    | ۰/۰۹۳      | ۰/۰۴۱          | ۰/۰۲۵ * |
| سن                     | ۰/۰۷۳      | ۰/۰۳۵          | ۰/۰۳۸ * |
| بومی بودن              | - ۰/۰۷۰    | ۰/۰۳۹          | ۰/۰۷۸   |
| شاغل بودن              | - ۰/۰۰۶    | ۰/۰۵۱          | ۰/۹۰۳   |
| وضعیت تأهل             | ۰/۰۶۹      | ۰/۰۴۲          | ۰/۱۰۳   |
| گذراندن واحد کارآفرینی | ۰/۰۴۲      | ۰/۰۴۲          | ۰/۳۱۶   |
| علاقه به رشته          | - ۰/۰۳۸    | ۰/۰۴۰          | ۰/۳۵۳   |
| تحصیلات پدر            | ۰/۰۲۱      | ۰/۰۲۳          | ۰/۳۶۶   |
| تحصیلات مادر           | ۰/۰۱۶      | ۰/۰۲۴          | ۰/۵۱۴   |
| شغل پدر                | ۰/۰۳۰      | ۰/۰۲۳          | ۰/۱۹۴   |
| شغل مادر               | ۰/۱۱۸      | ۰/۰۵۴          | ۰/۰۳۰ * |

متغیر وابسته: روحیه کارآفرینی

 \* معنی دار در سطح  $p < 0.05$ 

## بحث

مطالعات مختلفی در زمینه روحیه کارآفرینی در دانشجویان انجام شده است که یا بر دانشکده‌ای خاص و یا بر دانشجویان رشته‌ای خاص متمرکز شده‌اند (۲۸-۲۵، ۲۰، ۱۲، ۸-۷). در این مطالعه روحیه کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (مقطع کارشناسی ارشد و دکتری) دانشگاه علوم پزشکی یزد در ابعاد ویژگی‌های روان‌شناختی مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج نشان داد این دانشجویان پتانسیل بالایی برای کارآفرینی دارند و نمره روحیه کارآفرینی در حد خوب برآورد شد. همچنین یافته‌ها نشان داد بین نمره کل روحیه کارآفرینی و جنس، وضعیت تأهل و شغل پدر و مادر تفاوت معنی‌داری وجود داشت. مطالعه حاضر نشان داد با افزایش سن به‌طور معنی‌داری روحیه کارآفرینی افزایش می‌یابد.

مطالعه‌ی لوسکو و مینیتی (۲۰۱۱) که باهدف ایجاد یک مدل از کارآفرینی به بررسی رشد کارآفرینی در کشورهای مختلف براساس هرم سنی جمعیت پرداخته است هم موید این مطلب هست که تمایل به تبدیل مقاصد کارآفرینانه به اقدامات واقعی به سن افراد بستگی دارد. نتایج مطالعه‌ی اخیر نشان داد سهم کارآفرینان در بین افراد جوان نسبتاً کم است و با افزایش سن افزایش می‌یابد، درحالی‌که تعداد افراد مسن‌تر که کسب‌وکار خود را اداره می‌کنند بیشتر از جوانان است (۲۹). این نتیجه نشان می‌دهد افراد مسن‌تر مصمم‌تر هستند؛ افراد

مسن تجربه بیشتری دارند و همین امر باعث می‌شود فعالیت‌های استراتژی و تبدیل نیت کارآفرینانه به اقدامات آسان‌تر شود. به‌علاوه آن‌ها سرمایه انسانی فردی کافی را توسعه داده‌اند که به شناسایی بهتر فرصت‌های کارآفرینی و بهره‌برداری کارآمد از آن‌ها کمک می‌کند. تجربه قبلی، دانش زمینه‌ای ارزشمندی را در اختیار افراد قرار می‌دهد که ممکن است به پر کردن شکاف قصد و اقدام کارآفرینانه کمک کند (۱۳). همچنین افراد بزرگسال تمایل به داشتن شبکه‌های بزرگ‌تری از روابط اجتماعی دارند که می‌توانند در کسب منابع و کنترل نامنی‌ها در آغاز کسب‌وکار تأثیرگذار باشد؛ بنابراین می‌توان گفت رابطه مثبت قوی بین سن و کارآفرینی وجود دارد (۱).

مطالعه حاضر نشان داد نمره کل روحیه کارآفرینی و بعد خطرپذیری برحسب شغل پدر تفاوت معنی‌داری دارد. همچنین نمره‌ی کل روحیه کارآفرینی و ابعاد "توفیق طلبی"، "خلاقیت"، "کنترل درونی" و "خطرپذیری" برحسب شغل مادر تفاوت معنی‌داری را نشان داد. در این زمینه می‌توان گفت پیشینه خانوادگی کارآفرینی بدین معناست که والدین یا اعضای خانواده فرد اقدام به خوداشتغالی نموده‌اند که ممکن است بر انتخاب حرفه‌ای فرد برای دنبال کردن یک حرفه کارآفرینی از طریق شکل‌گیری نگرش‌ها، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری ادراک شده تأثیر بگذارد (۳۰). شواهد متعددی

محرك به سمت کارآفرینی اشاره می‌کند (۳۴). علاوه بر داشتن الگوهای مختلف انتقال شغلی به‌طورکلی، معمولاً پذیرفته شده است که مردان نسبت به زنان استعداد قوی‌تری برای شرکت در فعالیتهای کارآفرینی دارند (۳۵). به‌طورخاص، ماییز و همکاران (۲۰۱۴) با مطالعه روی دانشجویان بازرگانی ۲ دانشگاه بلژیک دریافتند تمایل زنان به مشارکت در فعالیتهای کارآفرینانه بیشتر به دلیل انگیزه‌های ایجاد تعادل بین کار و خانواده است، درحالی‌که نیاز به موفقیت، مردان را به سمت کارآفرینی سوق می‌دهد. علاوه براین، زنان در مقایسه با مردان احساسات ضعیف‌تری از کنترل درونی دارند که همین پیش‌بینی‌کننده قوی برای مشارکت واقعی مردان در فعالیتهای استارت‌آپی می‌باشد (۳۶). مطالعه مرور سیستماتیک و متاآنالیز هاوس و همکاران (۲۰۱۳) باهدف بررسی تأثیر جنسیت بر تمایل به کارآفرینی نشان می‌دهد، به‌طورکلی، زنان نسبت به مردان تمایل کمتری نسبت به کارآفرینی نشان می‌دهند (۳۴). علاوه بر این، جونسو و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی روی دانشجویان ۷ دانشگاه فنلاند نشان داده‌اند زنان تمایل کمتری برای شروع کسب‌وکار دارند و علاوه بر این، تمایل آن‌ها در طول تحصیل به‌شدت کاهش می‌یابد. درنتیجه، زنان اغلب کمتر مقاصد کارآفرینانه خود را به اجرا درمی‌آورند (۳۷). در تأیید این ایده، شواهد تجربی نشان می‌دهد علی‌رغم رشد کارآفرینی در زنان، هنوز تقریباً تعداد مردان کارآفرین دو برابر زنان است (۳۸). از آنجاییکه ارزش‌های فرهنگی، نقش‌ها و کلیشه‌های اجتماعی، نقش بسزایی در تعیین مشاغل مناسب برای مردان یا زنان دارد؛ به‌طورکلی، زنان در مقایسه با مردان بیشتر مستعد پیروی از این هنجارهای اجتماعی هستند (۱۳). از دیگر یافته‌های مطالعه‌ی حاضر آن بود که "خطرپذیری" برحسب تحصیلات، "توفیق طلبی" برحسب بومی بودن و نمره کل روحیه کارآفرینی برحسب وضعیت تأهل تفاوت معنی‌داری داشت. همچنین بعد "خطرپذیری" برحسب گذراندن واحد کارآفرینی تفاوت معنی‌داری را نشان داد. اگرچه ما باید نقش مهم ویژگی‌های شخصیتی را در رفتارهای واقعی کارآفرینی افراد تشخیص دهیم، متغیرهای درجه بالاتر دیگری نیز وجود دارند که ممکن است بر فعالیتهای راه‌اندازی کسب‌وکار تأثیر بگذارند. علاوه بر ویژگی‌های شخصیتی، عوامل محیطی بر نیت کارآفرینی افراد و رفتارهای بعدی تأثیر می‌گذارد. تحقیقات

در ادبیات کارآفرینی دانشجویی وجود دارد که نشان می‌دهد دانشجویانی که دارای پیشینه کسب‌وکار خانوادگی هستند ممکن است بر اهداف شغلی آینده آن‌ها تأثیر بگذارد و تمایل آن‌ها را برای تبدیل این نیت به رفتارهای واقعی تقویت کند (۱،۱۳). قرار گرفتن در معرض کارآفرینی قبلی، مانند داشتن والدین خوداشتغال، به‌عنوان یک پیش‌بینی‌کننده کلیدی خوداشتغالی در نظر گرفته می‌شود. برای مثال، والدین، به‌عنوان صاحبان مشاغل، می‌توانند با تأمین سرمایه اجتماعی، از جمله تماس با تأمین‌کنندگان، شرکای تجاری، مشتریان و غیره، بر انتخاب‌های شغلی فرزندان خود تأثیر بگذارند؛ زیرا این دانشجویان می‌توانند از شبکه والدین خود در هنگام تلاش برای ایجاد یک کسب‌وکار جدید بهره ببرند و در مقایسه با همتایان خود که دارای این پیشینه نمی‌باشند، آسان‌تر اهداف و نیت کارآفرینانه خود را به عمل تبدیل نمایند (۳۱). بزرگ شدن در یک محیط کارآفرینانه فرصتی برای یادگیری از والدین خوداشتغال فراهم می‌کند؛ والدینی که به‌عنوان الگوهایی عمل می‌کنند، از این طریق باورهای مثبتی در مورد یک حرفه کارآفرینی و نگرش مطلوب نسبت به درگیر شدن در فعالیتهای کارآفرینانه ایجاد می‌کنند که به‌نوبه خود باعث می‌شود فرزندان بدون اتلاف وقت اقدام به کارآفرینی کنند (۳۲). علاوه براین، پیشینه کسب‌وکار خانوادگی بینش‌هایی را در مورد فعالیتهای کارآفرینانه و فرآیند تصمیم‌گیری ارائه می‌دهد که انتقال از نیت کارآفرینانه به اقدامات را آسان‌تر می‌کند، زیرا افراد دارای چنین بینشی از شکست احتمالی کمتر می‌ترسند. اغلب، والدین با حمایت مالی به فرزندان خود کمک می‌کنند و برای آن‌ها فرصتی برای کسب سرمایه انسانی فراهم می‌کنند. درنتیجه، با داشتن منابع اضافی توسط خانواده، دانشجویان مشتاق کارآفرینی احساس اطمینان بیشتری نسبت به خود دارند، زیرا منابع و فرصت‌های موجود تا حدی احتمال یا شانس موفقیت را برای آن‌ها فراهم می‌کند (۱۱،۳۳).

مطالعه کنونی نشان داد نمره کل روحیه کارآفرینی و بعد "استقلال‌طلبی" و "کنترل درونی" برحسب جنسیت تفاوت معنی‌داری دارد. اگرچه برخی از محققان استدلال می‌کنند تفاوت‌های جنسیتی در کارآفرینی کم است (۱۴) یا اصلاً وجود ندارد (۲۶)، برخی دیگر از محققان به برخی تفاوت‌ها در دیدگاه‌های شناختی، ویژگی‌های روان‌شناختی و نیروهای



در آموزش پزشکی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در حال اجراست. این برنامه شامل ۱۱ بسته عملیاتی می‌باشد (۴۰). این بسته‌ها با رویکردی آینده‌نگر و راهکاری برای پاسخگویی به چالش‌های آینده نظام سلامت کشور تدوین شده‌است. این بسته‌ها، هم به مشکلات فعلی و هم به مشکلات آینده آموزش عالی کشور می‌پردازند. یکی از این بسته‌ها حرکت به سوی دانشگاه‌های نسل سوم و بسته دیگر این برنامه هم آموزش پاسخگو نام دارد که برای دستیابی به این اهداف و محقق نمودن این بسته‌ها باید زیرساخت‌های لازم فراهم گردد. مهم‌ترین جنبه در این زمینه آموزش کارآفرینی و ارتقای روحیه کارآفرینی در دانشجویان است (۴۱).

از جمله نقاط قوت و جنبه مهم تحقیق حاضر، جامعه پژوهش آن می‌باشد که دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی مدنظر بوده‌اند. بدیهی است با توجه به اینکه دانشجویان این مقطع حداقل ۴ سال در دانشگاه‌های کشور با سیستم آموزشی نسبتاً همسان تحصیل کرده‌اند، نتایج پژوهش می‌تواند گویای تأثیر سیستم آموزشی کشور برافزایش روحیه کارآفرینی دانشجویان باشد و سیستم آموزشی می‌تواند با برنامه‌ریزی در راستای افزایش روحیه کارآفرینی و سوق دادن دانشجویان از مقطع کارشناسی، به سمت ایجاد کسب‌وکار از این پتانسیل به‌خوبی بهره‌مند گردد. لازم به ذکر است بنابر مطالب فوق، سایر دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز می‌توانند از نتایج این تحقیق جهت برنامه‌ریزی برای توسعه دانشگاه‌های نسل سوم بهره‌گیرند. همچنین با توجه به اینکه در سال‌های اخیر تمامی دانشگاه‌های علوم پزشکی واحد ارتباط با صنعت را راه‌اندازی کرده‌اند، به نظر می‌رسد بهترین راهکار برای تحقق اهداف این واحد، حضور نمایندگان گروه‌های آموزشی در شرکت‌ها و مؤسسات مرتبط و ایجاد تفاهم‌نامه برای اختصاص دانشجویان ترم آخر مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد جهت گذراندن دوره کارآموزی می‌باشد. بدیهی است در این شرایط دانشجوی علاوه بر آگاهی از خلأهای موجود به‌منظور کارآفرینی، با محیط کار خود به نحو بهتری آشنا شده و امکان انتخاب افراد برتر توسط شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی در راستای به‌کارگیری در واحدهای مختلف نیز فراهم می‌آید.

#### نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد دانشجویان روحیه

قبلی نشان داده‌است که بافتار زیست‌محیطی شامل دسترسی به سرمایه، بافت منطقه‌ای، مؤسسات رسمی و غیررسمی در سطح کشور و آموزش کارآفرینی بر مقاصد کارآفرینی مؤثر است (۱۱،۱۳). براساس یک جریان در حال ظهور در مطالعات مرتبط، بین زمینه دانشگاه و اقدام کارآفرینی موردنظر که توسط دانشجویان آشکار می‌شود، رابطه وجود دارد. روح مکان آموزشی و ارزش‌ها و هنجارهای مشترک آن می‌تواند بر نیت کارآفرینی تأثیر بگذارد. امروزه دانشگاه‌ها به‌عنوان شریک در تجاری‌سازی دانش دانشگاهی و به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در توسعه منطقه‌ای و رشد اقتصادی، نقش فعالی در توسعه فعالیت‌های کارآفرینی ایفا می‌کنند (۱،۱۱). نمونه‌هایی از این فعالیت‌های ترویجی ممکن است شامل ارائه آموزش کارآفرینی برای افزایش تمایل به کارآفرینی در بین دانشجویان، ارائه تسهیلات و برنامه‌های مربی‌گری و بسترهای شبکه‌ای باشد. در نتیجه، دانشگاه‌ها با آموزش نسل‌های جدید کارآفرینان در به‌ظهور رساندن زیرساخت‌های استارت‌آپی کشور می‌توانند نقش بسزایی داشته‌باشند (۱۱). بافتار مؤثر دانشگاه شامل حاکمیت و رهبری دانشگاه، فرهنگ و زیرساخت سازمانی آن و رویکرد تجاری‌سازی تحقیقات و فناوری و انواع مختلف منابع کارآفرینی است. در مجموع، اقدامات دانشگاه باهدف تقویت روحیه کارآفرینی، شکل‌گیری باورهای مثبت در مورد اشتغال‌زایی را در بین دانشجویان تسهیل می‌کند و همچنین نگرش‌هایی را که منجر به توسعه و تحقق اهداف کارآفرینی آن‌ها می‌شود را تشویق می‌نماید (۱۱،۱۳،۲۴).

با توجه به‌رایگان بودن تحصیل در رشته‌های علوم پزشکی در ایران، دانشجویان تمایل به ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر دارند. در کنار آن افزایش تعداد دانشگاه‌ها، تعداد دانشجویان دختر، تعداد فارغ‌التحصیلان و به دنبال آن افزایش فارغ‌التحصیلان جویای کار چالش‌های زیادی را به همراه داشته‌است. براین اساس می‌توان از کارآفرینی به‌عنوان راهکاری اثربخش بهره‌گرفت و ایجاد و تقویت روحیه کارآفرینی را، به‌خصوص در میان دانشجویان از اقدامات مهم در نظر گرفت. به‌همین دلیل لازم است دولت علاوه بر حمایت‌های مالی، حقوقی و قانونی در راه‌اندازی کسب‌وکار، تدابیری بیندیشد تا آموزش عالی و طراحی رشته‌های دانشگاهی، هم بر اساس نیاز جامعه و هم بر اساس نیازهای صنعت باشد (۲۵،۳۹). در ایران برنامه‌ای با عنوان تحول و نوآوری

پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد با توجه به همکاری صمیمانه‌ای که در اجرای این طرح پژوهشی داشتند، سپاسگزاری می‌گردد.

### مشارکت نویسندگان

طراحی پژوهش: م. ک، م. ع، م. ح. الف، الف. د

جمع‌آوری داده‌ها: م. ک، الف. ی

تحلیل داده‌ها: م. ک، م. ع

نگارش و اصلاح مقاله: م. ک، الف. ی، م. ع، الف. د، م. ح. الف

### سازمان حمایت کننده

این مطالعه حاصل طرح پژوهشی مصوب با شماره ۶۱۱۵ می‌باشد که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد انجام شده‌است.

### تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافی از سوی نویسندگان گزارش نشده‌است.

کارآفرینی خوبی دارند، بنابراین تمرکز هر دانشگاه بر طراحی برنامه‌هایی برای تقویت و شکوفایی آن‌ها از جمله اصلاح برنامه‌های درسی، برگزاری کارگاه‌های کارآفرینی، تشکیل مراکز رشد و پارک‌های فناوری و همچنین دفاتر ارتباط دانشگاه با صنعت بسیار مهم است. در نظر گرفتن دوره‌های کارآموزی در استارت آپ‌ها برای آشنایی با الگوهای کارآفرینی و مقابله با چالش‌ها و خواسته‌های محیط کسب‌وکار ضروری است. همچنین برنامه‌ریزی با تمرکز بر روی دانشجویان مرد و دانشجویان با سن بالاتر می‌تواند روحیه کارآفرینی را در دانشگاه تقویت نماید. از سوی دیگر، با توجه به ارتباط روحیه کلی کارآفرینی با جنسیت و افزایش تعداد دانشجویان دختر در دانشگاه‌ها، برنامه‌ریزی برای ارتقاء ویژگی‌های کارآفرینی، ایجاد انگیزه در آنان برای خوداشتغالی و تغییر نگرش جامعه نسبت به توانمندی زنان در فعالیتهای اقتصادی، امری حیاتی است.

### سپاسگزاری

بدین‌وسیله از تمامی دانشجویان و نیز معاونت محترم

## References

- 1) Boldureanu G, Ionescu AM, Bercu A-M, Bedrule-Grigoruță MV, Boldureanu D. Entrepreneurship education through successful entrepreneurial models in higher education institutions. *Sustainability* 2020; 12(3): 1267. doi: 10.3390/su12031267.
- 2) Moradi R, Rabbani-khah F, Chelongar Q, Mirzaei H, Shirvani M. Study of entrepreneurship spirits among health care management students of Isfahan university of medical sciences. *Journal of Healthcare Management* 2017; 8(3): 65-72. [Persian]
- 3) Israel KJ, Johnmark DR. Entrepreneurial mind-set among female university students: a study of university of Jos students, Nigeria. *Chinese Business Review* 2014; 13(5): 320-32. doi: 10.17265/1537-1506/2014.05.004.
- 4) Martinelli A, Meyer M, Von Tunzelmann N. Becoming an entrepreneurial university? a case study of knowledge exchange relationships and faculty attitudes in a medium-sized, research-oriented university. *The Journal of Technology Transfer* 2008; 33(3): 259-83. doi: 10.1007/s10961-007-9031-5.
- 5) Kyrö P, Mattila J. Towards future university by integrating entrepreneurial and the 3rd generation university concepts. 17th nordic conference on small business research; 2012 May 22-25; Aalto university, Helsinki, Finland: 2012. Available from URL: <http://pyk2.aalto.fi/ncsb2012/Kyro.pdf>. Last access: nov 5, 2022.
- 6) Zamanian N, Cherabin M, Naseri NS, Zendedel A. Designing the model of influential factors to transform Mashhad university of medical sciences into a third generation university using a qualitative approach. *Future of Medical Education Journal* 2019; 9(3): 34-41.
- 7) Fard ZHM, Rezvanfar A, Mohammadi H, Shams A. Assessment of entrepreneurship mentality of agricultural high school students in Zanjan province. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal* 2012; 7(2): 105-15. [Persian]
- 8) Siadat SA, Rezazade SS, Babri H. Entrepreneurship morale among students at Isfahan university of medical sciences. *Iranian Journal of Medical Education* 2012; 12(7): 527-36. [Persian]
- 9) Gürol Y, Atsan N. Entrepreneurial characteristics amongst university students: some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education and Training* 2006; 48(1): 25-38. doi: 10.1108/00400910610645716.
- 10) Gedik Ş, Miman M, Kesici MS. Characteristics and attitudes of entrepreneurs towards entrepreneurship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2015; 195: 1087-96. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.06.153.
- 11) Wang X, Sun X, Liu Sh, Mu C. A preliminary exploration of factors affecting a university






- entrepreneurship ecosystem. *Frontiers in Psychology* 2021; 12: 4132. doi: 10.3389/fpsyg.2021.732388.
- 12) Phillips FS, Garman AN. Barriers to entrepreneurship in healthcare organizations. *Journal of Health and Human Services Administration* 2006; 28(4): 472-84.
- 13) Shirokova G, Osiyevskyy O, Bogatyreva K. Exploring the intention-behavior link in student entrepreneurship: moderating effects of individual and environmental characteristics. *European Management Journal* 2016; 34(4): 386-99. doi: 10.1016/j.emj.2015.12.007.
- 14) Guo KL. Entrepreneurship management in health services: an integrative model. *Journal of Health and Human Services Administration* 2006; 28(4): 504-30.
- 15) Rezaei M, Rahsepar T. A survey of students' entrepreneurship traits (a case study of Darab Islamic Azad university). *Journal of New Approaches in Educational Administration* 2009; 2(4): 45-62. [Persian]
- 16) Bezzina F. Characteristics of the maltese entrepreneur. *International Journal of Arts and Sciences* 2010; 3(7): 292-312.
- 17) Wissema JG. Towards the third generation university: managing the university in transition. UK: Edward Elgar publishing; 2009: 115-6.
- 18) Holienka M, Holienková J, Gál P. Entrepreneurial characteristics of students in different fields of study: a view from an entrepreneurship education perspective. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis* 2015; 63(6): 1879-89. doi: 10.11118/201563061879.
- 19) Azizi M, Mahmoudi R. Learning outcomes of entrepreneurship education: entrepreneurship education for knowing, doing, being, and living together. *Journal of Education for Business* 2019; 94(3): 148-56. doi: 10.1080/08832323.2018.1502139.
- 20) Shoja-Ghale-Dokhtar L, Rahimean H, Jarahi L. Evaluation of entrepreneurship capabilities in students of Mashhad university of medical sciences: 2003-2004. *Journal of Medical Education & Development* 2014; 9(3): 2-9. [Persian]
- 21) Borkowski N, Gordon J. Entrepreneurial organizations: the driving force for improving quality in the healthcare industry. *J Health Hum Serv Adm* 2006; 28(4): 531-49.
- 22) Grazier KL, Metzler B. Health care entrepreneurship: financing innovation. *J Health Hum Serv Adm* 2006; 28(4): 485-503.
- 23) Weinberger S, Weeks W. The evolution of new business in health care. *J Health Care Finance* 2004; 31(2): 53-61.
- 24) Vatankeh N, Rezaei Moghaddam K. Recognizing the students' entrepreneurial spirit: the case of agricultural college, Shiraz university. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal* 2015; 11(1): 59-71. [Persian]
- 25) Atmaja S, Rifa'i A. Developing human resources through mandiri's mind patterns and entrepreneurship for students (case study of Banten Jaya university students in Serang-Banten city). 1st international multidisciplinary conference on education, technology, and engineering; 2019 Nov 5-6; Serang Banten, Indonesia. 2019: 47-8. Available from URL: <https://atlantispress.com/proceedings/imcete-19/125935483>. Last access: nov 2, 2022.
- 26) Zhao H, Seibert SE, Hills GE. The mediating role of self-efficacy in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology* 2005; 90(6): 1265-72. doi: 10.1037/0021-9010.90.6.1265.
- 27) Amini M, Tamanaifar MR, Gholami Alavi S. Evaluation of entrepreneurship capabilities of the girl student. *Quarterly Journal of Women and Society* 2012; 3(4):115-37. [Persian]
- 28) Badri A, Liakhtdar M, Abedi M, Jafari SA. An investigation of entrepreneurial potentials of Isfahan university students. *Journal of Research and Planning in Higher Education* 2016; 12(2): 73-90. [Persian]
- 29) Lévesque M, Minniti M. Age matters: how demographics influence aggregate entrepreneurship. *Strategic Entrepreneurship Journal* 2011; 5(3): 269-84. doi: 10.1002/sej.117.
- 30) Bae TJ, Qian S, Miao C, Fiet JO. The relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial intentions: a meta-analytic review. *Entrepreneurship Theory and Practice* 2014; 38(2): 217-54. doi: 10.1111/etap.12095.
- 31) Laspita S, Breugst N, Hebllich S, Patzelt H. Intergenerational transmission of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing* 2012; 27(4): 414-35.
- 32) Suzuki S, Patuelli R. A broad view of regional science. *New frontiers in regional science: Asian perspectives: Springer*; 2021: 137-59. doi: 10.1007/978-981-33-4098-5\_8.
- 33) Wang CK, Wong P-K. Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation* 2004; 24(2): 163-72. doi: 10.1016/S0166-4972(02)00016-0.
- 34) Haus I, Steinmetz H, Isidor R, Kabst R. Gender effects on entrepreneurial intention: a meta-analytical structural equation model. *International Journal of Gender and Entrepreneurship* 2013; 5(2): 130-56. doi: 10.1108/17566261311328828.
- 35) Karami M, Sadeqi Jabali M, Sadeqi Arani S. Redesigning the medical science curricula to achieve entrepreneurship: a case study. 1st Iranian congress on accountable medical education; 2019 Agu 15-17; Tabriz university of medical sciences, Tabriz, Iran. 2019. [Persian]
- 36) Maes J, Leroy H, Sels L. Gender differences in entrepreneurial intentions: a TPB multi-group analysis at factor and indicator level. *European Management Journal* 2014; 32(5): 784-94.



- 37) Joensuu S, Viljamaa A, Varamäki E, Tornikoski E. Development of entrepreneurial intention in higher education and the effect of gender—a latent growth curve analysis. *Education and Training* 2013; 55(8/9): 781-803. doi: 10.1108/ET-06-2013-0084.
- 38) Shinnar RS, Giacomini O, Janssen F. Entrepreneurial perceptions and intentions: the role of gender and culture. *Entrepreneurship Theory and Practice* 2012; 36(3): 465-93.
- 39) Ghasemi J, Asadi A, Hosseininia GH. Investigating factors affecting the entrepreneurial mentality of Tehran university's graduate students. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research* 2009; 40(2): 71-9. [Persian]
- 40) Pourabbasi A, Haghdoost A, Akbari H, Kheiry Z, Dehnavieh R, Noorihekmat S, et al. Packages for reform and innovation in medical education in the Islamic Republic of Iran; a conceptual framework. *Journal of Medicine and Spiritual Cultivation* 2017; 26(1): 45- 50. [Persian]
- 41) Arasteh H, Ghorbandoost R, Abbasian H, Zeinabadi H. The pathology of transformational innovation packages in medical education" a qualitative study". *Research in Medical Education* 2019; 11(4): 21-34. doi: 10.29252/rme.11.4.21. [Persian]

## Research Article

## Measuring the Entrepreneurial Traits of Graduate Students: A Step towards a Third Generation University

Mahtab Karami <sup>1</sup> , Masoumeh Abbasi-Shavazi <sup>2</sup> , Mohammad Hassan Ehrampoush <sup>3</sup> , Arezoo Dehghani <sup>4</sup> , Omid Yousefianzadeh <sup>4\*</sup> 

<sup>1</sup> Associate Professor, Department of Health Information Technology and Management, School of Health, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

<sup>2</sup> Assistant Professor, Department of Health Education and Promotion, School of Health, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

<sup>3</sup> Professor, Environmental Science and Technology Research Center, Department of Environmental Health, School of Health, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

<sup>4</sup> Assistant Professor, Health Technology Assessment & Medical Informatics Research Center, Department of Health Information Technology and Management, School of Health, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

\* **Corresponding Author:** Omid Yousefianzadeh  
[o.yousefianzadeh@gmail.com](mailto:o.yousefianzadeh@gmail.com)

### ABSTRACT

**Citation:** Karami M, Abbasi-shavazi M, Ehrampoosh MH, Dehghani A, Yousefianzadeh O. Measuring the Entrepreneurial Traits of Graduate Students: A Step towards a Third Generation University. *Manage Strat Health Syst* 2022; 7(3): 221-33.

**Received:** August 06, 2022

**Revised:** December 03, 2022

**Accepted:** December 10, 2022

**Funding:** This study has been supported by Shahid Sadoughi University of Medical Sciences (NO 6115).

**Competing Interests:** The authors have declared that no competing interests exist.

**Background:** Today, entrepreneurship development, as an important engine of economic growth, requires a high spirit of entrepreneurship. In universities, students are the mainstay of entrepreneurship. In this way, the present study has measured the entrepreneurial traits of graduate students in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences in Yazd.

**Methods:** This was a cross-sectional study conducted in 2020. Authors selected 235 graduate students based on quota sampling and used Cochran's formula. The research tool was a standardized questionnaire to measure entrepreneurial spirit. Data were entered into SPSS <sub>21</sub> statistical software and analyzed using descriptive and inferential statistical tests. This included independent t-test, ANOVA, and regression.

**Results:** The total score of entrepreneurial spirit was evaluated as good with an average of 62.50 %. Among all the dimensions, the achievement seeking dimension got the highest score with an average of 75.50 %, and the independence sought dimension received the lowest score with an average of 50.50 %. There was a significant relationship between the total score of entrepreneurial spirit and marital status ( $p = 0.046$ ), gender ( $p = 0.033$ ), father's job ( $p = 0.020$ ), and mother's job ( $p = 0.001$ ). The regression model also showed that gender, age, and mother's employment are effective factors regarding the entrepreneurial spirit of students ( $p < 0.05$ ).

**Conclusion:** Planning with a focus on male and older students can strengthen the entrepreneurial spirit in the university. Of course, considering the increase in the number of female students in universities, it is vital to improve their entrepreneurial characteristics and motivate them for self-employment.

**Key words:** Entrepreneurship, Education, Morale, Students, University of medical sciences